

ZUZANA MALÉŘOVÁ
FOTOGRAFIE VLADO BOHDAN

KDY

**SE DOTKNOUT
DOSPĚLOSTI**

KDY
SE DOTKNOUT
DOSPĚLOSTI

ZUZANA MALÉŘOVÁ
FOTOGRAFIE VLADO BOHDAN

NAKLADATELSTVÍ ČAS

Ú V O D E M

Mám dvě děti. Jejich narozením začaly vznikat knihy plné otázek.

Alžběta se narodila za slunné neděle, byla provoněná jarními květy a vítaná hlasy ptáků. Na svou první cestu se vydala hned ráno, ale nespěchala. Nakonec spatřila světlo světa se soumrakem. Když otevřela své modré oči – i stmívání bylo blankytné. Pár minut scházelo do sedmé hodiny večerní. „Slušná holka, ještě stihnete začátek představení,“ smála se její kmotřička, nejkrásnější česká Viktorka Libuše Geprtová. Nemohlo nás napadnout, že v devatenácti letech bude mít spíše plachá Alžběta před premiérou ve studiu Švandova divadla, bude připravovat své první CD a jeviště a zpívání se jí stane způsobem důvěrného sdělení. A že jí budu psát texty. „Pozvednu řasy, vytáhnu oponu. Rozsvítím scénu, vstoupím na forbínu. Zasluchnu vítr, který nefouká, pocítím déšť, který nepadá. Uvidím tebe. Hra začíná. Hořím. Hoří mi šaty a pod nimi srdce. Hoří mi rukávy, pod nimi ruce. Vlasy jsou v ohni, myšlenky taky. Červánky rudé, nejsme už svatí. Divadlo lásky, divadlo života, polibky, smích a slzy Pierota. Hořím.“

Přála si sourozence. Moc. Neváhali jsme. Dočkala se ho v necelých třech letech. Zatímco její příchod na svět byl zalit sluncem, Jeroným bojoval o své zrození od první chvíle. A my s ním. „Dvacet čtyři hodin rozhodne, zda vaše žena bude žít. Na dítě zapomeňte,“ řekli mému muži. Ve třetím týdnu jsem vážně onemocněla, a i když nemoc s těhotenstvím nesouvisela, dítě „překázelo“ operaci. Jenže my už se ho neuměli vzdát. Tak jsme se spolu s odvážnými lékaři rozhodli jít cestou fyzické bolesti a velké nejistoty. A syn bojoval. Klidně a vytrvale si žil a nožičkami kopal tak, že když jsem seděla blízko stolu, dokázal skopnout skleničku. Pro příchod na svět si zvolil noc. Zimní,

zasněženou. Bílé jiskry se třpytily v neproniknutelné tmě. Pouliční lampy zhasly. Ani on nespěchal. Jeho tmavé oči přinesly svítání. Bylo nad ránem a já v nich uviděla jitro. A hlubokou zkušenost, kterou si přinesl na svět. Bojovník s duší tvůrce. Miluje fotbal, maluje a píše. Jeho citlivost vyvažuje velký smysl pro humor. Už ve třech letech nám vyprávěl svou vlastní pohádku. Začínala slovy: „Byl jeden princ, a byl to proutník.“

Každé z dětí mi darovalo jiné poznání. Jedno přineslo den, druhé noc. Obojí patří k sobě. Nevím, co je cennější. Jestli čirá radost, dar jako modré z nebe, stezka vyspaná hladkými oblázky. Nebo poznání hranice vlastních možností, usilování plné strachu, radost z posledních sil. V obou případech jsem plakala. Poprvé jsem cítila štěstí, podruhé úctu. Děti mi začaly klást další otázky, na které často nezná odpověď ani dospělý. Jak se chodí do nebe. Jak někoho promeškáme. Jak si přejeme, aby nám uteklo štěstí. Jak vypadá vězení. Jak jsme potkali rozvod... Tak vznikla kniha Jak potkat děti. Je o těch nejmenších, o období, kdy poprvé opustí rodinu a jdou do školky, do školy. Každá kapitola začíná slůvkem Jak... Aniž

jsem si uvědomila nějakou návaznost, napsala jsem o pár let později Proč kluci milují fotbal. Tady každá kapitola začíná otázkou Proč... Proč člověk někdy zůstává sám. Proč se nebát návratů. Proč občas nevíme, kam patříme. Proč bolí loučení. Proč život není o fotbale... A byla o klucích, kteří už překračují práh dětství, čeká je dospívání. Dnes už navazuji zcela vědomě. Volnou trilogii završuji obdobím, kdy dospívání vstupuje do dospělosti. Po „jak“ a „proč“ přichází „kdy“. Doplněné vyznáním

mladých mužů a dívek, se kterými jsem se poznala v rámci projektu Celá Dukla čte a píše. Vstoupila jsem mezi ně, vždy nečekaně, bez přípravy, rozdala tužky a papíry a oni mi spontánně, během pár minut, popsali své pocity z prvních zkušeností se životem. Přiběhli z tréninku do šaten, často ještě nepřevlečení a v kopačkách, a s odvahou a upřímností vyjevili, co prožívají, na co myslí, co zmáhají, čím prošli, z čeho se radují, čeho se bojí... Byly to tiché, intimní chvíle v jindy hlučných šatnách.

Díky vlastním dětem mi po celý život vstupovaly do rodiny další a další děti. Náš byt byl plný her a fantazií. Stálo v něm obrovské loutkové divadlo od mého valašského tatínka, k němu dvacet pět půlmetrových dřevěných loutek a plné bedny kostýmů a masek. Vznikaly příběhy, ve kterých se museli rozhodnout. Skoro každá pohádka je o dvou cestách. Vždycky stojí princ na rozcestí a rozhoduje se, kterou se má dát. Dlážděnou, či kamenitou? Vždy kamenitou. Ale proč? Na rozdíl od pohádky v životě většinou nepoznáme, že stojíme na křižovatce, a je tedy zapotřebí zvažovat každou pěšinu. Protože ta náročnější cesta nakonec může vést k radosti z nezablouzení.

Jak dopadnou jejich cesty? Jak jsme je ovlivnili? Byla naše rozhodnutí správná? „Na to nám odpoví, až budou velcí,“ řekla mi tehdy Bára Srncová. Ten čas nastal. Co bude dál? Jednou mi Jan Kačer sdělil, že když člověk začíná, touží změnit svět. Snad ho zkrášlit, zlidštit. Hledá kamarády a lásky, se kterými by se spojil v tomhle úsilí. Myslí na

druhé, na svět. Na svět, i když ho nezná, a nezná vlastně nic. Do jisté míry touží vytvářet nový svět proto, že je to jednodušší než poznávat ten existující. Vytváří si pravidla, vkus, styl. Zamilovává se a zklamává, ale je pořád otevřený zázrakům. Když stárne, začíná myslet na vlastní záchovu. Na vlastní existenci, pověst, slávu, a nakonec jen na vlastní zdraví. Svět nechce měnit. Naopak, svět, který ho obklopuje, touží zachovat, protože je to svět jeho a jeho bezpečí. Až se začne bát změny. Tady je konec tvořivosti. Není to biologické stáří, ale lakota, strach ze zániku. Nesoudnost v sebehodnocení, náhlá potřeba dohnat zmeškanou důstojnost.

Dnes zcela jistě žijeme v době kultu mládí. Kultu nezralého, často arogantního i neznalého. Pěstujeme pocit, že být na světě má smysl a hodnotu, jen dokud jsi mladý, krásný, úspěšný a výkonný. Ačkoliv všichni víme, že člověk sám sebe nepřeskočí, že svých vrcholů dosahuje až ve chvíli, kdy sám sebe pozná. K tomu potřebuje čas a zkušenost svých mantinelů i možností. Snad nalezneme ve vztahu k mladým pravou míru. Pomůžeme jim právě jako na křižovatce. Dáme jim zelenou, ale nezapomeneme je upozornit na červenou. A až jednou, stejně jako všechny generace před námi, vyslovíme větu „ta dnešní mládež je hrozná“, uvědomíme si, že je opravdu jiná a jiný je i svět. Zároveň je jedinou budoucností. Je taková, jaké geny jsme jí předali, jak jsme ji vychovali, žije ve světě, který jsme jí připravili. Každý strom se prý pozná po svém ovoci. Dobrý, zdravý strom přece nedává špatné ovoce. My jsme ten strom. A následující příběhy jsou zaslouženou sklizní krásného babího léta.

Největší problémy mi dělá, že si uvědomuju, že dospívám, a že se budu muset o sebe postarat sám. Do této chvíle byla všechno legrace, nic jsem nebral tak vážně, ale s dokončením střední školy už je na mně, jak se bude můj život vyvíjet dál. Veškerá rozhodnutí jsou velmi důležitá. Jít na vysokou školu? Začít pracovat? Cítím to jako zásadní starost.

DANIEL, 20 LET

Nejvíc se mě dotkl rozchod bráchy s jeho manželkou. Je mu teprve dvacet čtyři let, a už musí prožít něco tak těžkého a prožívá to celá rodina. Sice už se to stalo před půl rokem, ale v rodině je to pořád cítit, zvlášť když mají dvouleté dítě. Brácha pláče, že ji ztratil, mamka je z toho nemocná a já jako sestra vše prožívám s nimi. I mě to hodně zasáhlo, protože jsem ji měla ráda. Rodiče skoro nejsou doma, protože pomáhají bratrovi se soudy, a já jsem sama. Taky je mi nepříjemné, když mám pocit, že v tu chvíli myslí jenom na něho. Ale co se dá dělat, aspoň mám doma psa. A taky jsem poučená do života.

MARTINA, 15 LET

KDY UŠÍT NOVÝ ŽIVOT

[O J A R O S L A V U V Í C H O V I]

Šel po dlouhé chodbě školy v Cambridge, bylo obrovské vedro, ale on cítil radost. Jako student gymnázia s rozšířenou výukou výtvarné výchovy – a hlavně s touhou stát se módním návrhářem – se ocitl v Anglii na stáži mezi lidmi s podobnou touhou. Sympatická, mladá lektorka, mohlo jí být kolem pětatřiceti let, se zrzavými vlasy a hezkým úsměvem, se jich zeptala: „Kdo je vaší inspirací?“ Jára vstal a anglicky odpověděl: „Mojí inspirací je máma. Zachránila tátovi život.“ Studenti, kteří seděli vzadu a chtěli mít jistotu, že slyšeli dobře, vykřikli: „What?“ Dojatá lektorka se na něj otočila a požádala ho, aby to zopakoval.

Máma pochází ze Slovenska z pěti dětí, má čtyři bratry. Járovi strejdivé se jmenují Emil, George čili Juro žijící v USA, Viktor a Milánek, který má Downův syndrom a je všemi milovaný. Dědeček by měl klidně ještě víc potomků, babička totiž byla z deseti dětí a dědovi se ohromně líbilo, jak drželi všichni pohromadě. To platí o mámině rodině dodnes, i oni při sobě stojí v dobrém i zlém. Nejstarší strejda Emil je hrdý a respektovaný, ale „vůdce“ rodu je strejda Viktor. Slovenské prarodiče si Jára nepamatuje, ale strejdivé jsou jeho součástí, naprosto důvěrnou a neodmyslitelnou. Když se narodil, Emil mu říkal „koblížek“, byl kudrnatý, blondatý, hodný a trochu potouchlý. Byla s ním legrace. Prarodiče zažil z tátovy strany a živě si vybavuje jejich ztrátu. Dědeček totiž zemřel náhle, nečekaně, jel domů z práce a při řízení mu praskla céva v mozku. Z kómatu se už neprobral. Babička onemocněla na rakovinu a bojovala s ní ze všech sil, i když už nechodila a tělo měla plné metastáz. Máma jí pomáhala, starala se, měly hezký vztah. Babička stále věřila v uzdravení, opakovala Járovi, že spolu pojednou na velkou

cestu lodí po moři, že to zvládne. Byli zrovna na Slovensku, když se dozvěděli, že podnikla svou velkou cestu sama a bez návratu. Leželi společně na sedačce a plakali. Jára má o pět let staršího skvělého brácha Matěje. Každý jsou úplně jiný. Jára byl víc mazlíček, Matěj zase svěřovák. Matěj měl všude vzorný pořádek, Jára je bohém a bordelář. Nikdy se spolu nepoprali, nesoupeřili. Jára je klidás a nesnáší konflikty. A knoflíky. Tedy jen na pyžamu a košili, tvrdí, že ho dusí. Na povlečení je má naopak rád. Zatímco Matěj obdivoval motorky a auta, Jára plyšáky. Už tehdy jim vyráběl oblečky ze zbytků kůží od babičky. I když měl vždycky dobré kamarády, k jeho světu patří neodmyslitelně dívčí „harém“ kamarádek, kterým radí, a když má čas, ochotně s nimi zajde i nakupovat.

Celá čtyřčlenná rodina sídlila v bytě tři plus jedna spolu s tátovým bratrem, jeho ženou a dcerou, oblíbenou Járovou sestřenicí, a navíc ještě s babičkou a dědečkem. Dnes žijí v krásném domě, ve kterém je ale stejně plno lidí, každou chvíli u nich někdo bydlí a skoro nikdo v něm nezavírá dveře. Jára má duši dobrodruha, ačkoliv tak na první pohled nepůsobí. Od mala cestuje, průpravou mu jistě byly cesty ke strejdovi do Ameriky. Tam se také v pěti letech poprvé ztratil. Dodnes si ten dětský strach vybavuje. Byli celá jejich i slovenská rodina v mořském zábavním parku v San Diegu, drželi se pohromadě, ale on si přál minci z automatu. A protože souhlasili, odbočil. Najednou byl sám. Běžel k blízké restauraci, byla zavřená. To už brečel. Vrátil se k automatu, ale nikde nikdo. Slečna, která tam prodávala, na něj mluvila anglicky, ale jemu připadalo, že mluví česky, protože jí rozuměl každé slovo. Vzala ho za ruku a odvedla k informacím. Na lavici tam sedělo asi šest dětí, žádné nebrečelo, v pohodě čekaly. Stály tam postýlky, zeptali se ho, jestli si nechce lehnout. Pak něco řekli do mikrofону a předali ho jemu. Po chvíli přiběhl táta s Matějem. Jára pak měl období držení za ruku, neustále musel mít mámu na očích. Tato zkušenost ho však ani v nejmenším neodradila od světoběžnictví. Po cestách po Evropě se v osmnácti letech vydal sám do New Yorku. Všechno

měl vymyšleno, připraveno, na letišti čekal objednaný taxík, který ho měl odvézt na studentskou kolej. Nastal však zádrhel. Járovi se ztratily kufry. Stál osamoceně uprostřed velkého světa, a neměl ani pastu na zuby. Sám sebe překvapil, že se nebál. Nepanikařil. Koupil si nějaké ponožky a spodní prádlo a začal si užívat několikátýdenní život v New Yorku. Každý den měl šest hodin denně angličtinu. Bydlel v centru, takže ani nemusel jezdit metrem, procházel se. Bylo mu fajn. Večer běhal v Central Parku, viděl, jak slunce zapadá. Sedával u fontány před Rockefellerovým centrem, poslouchal písničky a pozoroval lidi. Na letišti při cestě domů na něj byli všichni milí, přátelští, usmívali se. „Máš hezkou bundu,“ pronesl úředník. „Tu jsem si koupil u vás,“ s radostí mu sdělil Jára. Měl plný kufr dárků pro celou rodinu, kupovat dárky je jeho velká vášeň. Policista se psem vycvičeným k hledání drog ho zase uklidňoval: „Neboj se ho, klidně si ho pohlad.“ Vůbec se mu nechtělo zpět. Ale vzal ty dárečky, tak se těšil. Má rád letiště. Už se v nich dobře vyzná, neprožívá žádný strach či hledání. Jeho snem by bylo studovat na pražském UMPRUM nebo módní návrhářství na prestižní škole University of the Arts Central Saint Martins College v Londýně. Bratranec jeho slovenské babičky byl Andy Warhol, takže má na co navazovat. Připravuje se na náročné zkoušky, kreslí, navrhuje, šije, ke své závěrečné klauzurní práci na výtvarném gymnáziu vytvořil kolekci průzračných šperků z plastu, který taval, vypadají jak tekoucí voda. Moc by chtěl jednou založit svou módní značku. Uvědomuje si, jak díky rodičům má zázemí a možnosti, které každý nemá. A také kolik úsilí je to stálo. Celé jeho dětství táta neustále pracoval, vlastně byl pořád pryč, vychovávala je máma. V podstatě si s tátou neuvědomoval blízký vztah. A zdálo se mu, že i rodiče mezi sebou řeší problémy. Pak se všechno proměnilo. Járovi bylo dvanáct let. Táta měl pracovní odletět na Filipíny, ale začal zvracet, bylo mu hodně špatně, na pohotovosti dostal prášky na virózu. Neodletěl.

Kdyby odjel, už by se nevrátil. Jeho stav se stále zhoršoval a začala doslova kalvárie. Podezření na boreliózu, prasečí chřipku, po týdnu konstatovali selhání ledvin. Když ho večer převáželi do IKEMu, měl extrémně vysoký tlak. Poslali mámu pro jeho věci, a když se vrátila, ležel na jednotce intenzivní péče. Lékařka se tvářila vážně: „Nevíme, o co jde, ale přijdeme na to.“ Máma v půl páté ráno po probdělé noci volala do nemocnice s hrůzou a obavou, jestli táta žije. Jára byl na Slovensku, Matěj v Americe, nic jim neřekla. Diagnózu zjistili až za další čtyři dny. Atypický hemolyticko-uremický syndrom. Nemoc, kterou tady nikdo neměl. Velmi vzácné onemocnění, které mimo jiné způsobuje nevratné selhání ledvin a může se vrátit i po transplantaci, která tudíž nic neřeší a v podstatě není možná. Jediní, komu v tu chvíli máma řekla pravdu, byli bratři na Slovensku. Měla tam akorát odjet, zorganizovala sraz asi padesáti lidí, rančerů, kteří už se začali sjíždět, a ona musela zůstat v Praze. Bráčkové se o všechno postarali a večer u ohně se společně modlili za Slávovo uzdravení. Járův táta se jmenuje Jaroslav jako on, v práci mu říkají Jardo, ale mezi blízkými je Sláva. Začali mu tak říkat babička s dědou, protože jim zemřela dcera jménem Slávka. Máma se jmenuje Jana. Zpočátku ani táta s mámou nevěděli, nebo si nepřipouštěli, jak je situace vážná. Táta, který dřív omdlel při injekci proti bolesti zad, byl statečný a trpělivý. Každý den jim řekli jen: „Uvidíme ráno.“ Máma obdivovala jeho vyrovnanost, klid. Pomoci mu měla výměna krve, byl takzvaně zaléčený, přišly chvíle úlevy. Cítil se dobře. Nemělo to však dlouhého trvání. Došlo k recidivě, máma to nesla těžce, táta ji uklidňoval: „To se prostě stává.“ Jára dlouho nedohlédl, jak moc je táta nemocný. Ale pak přišla chvíle, kdy ho to samotného napadlo. „Mohl by zemřít?“ Nedokázal to pochopit, taková nemoc, z ničeho nic. Máma se tvářila statečně a snažila se ze všech sil, aby kluci žili běžný život, chodili do školy, bavili se s kamarády. Přesto Jára viděl mámu plakat. Tátu ne, ale zahlédl video, na kterém se snažil něco o své nemoci říct, tekly mu slzy a nemohl mluvit.

Když u něj došlo ke druhé recidivě, nemoc ho zlomila. Popadl počítač, praštil s ním do kouta: „Seru na to.“ Dostal se do deprese, neměl sílu. Ale bylo to za celých pět let jedinkrát. Každý den máma jezdila do nemocnice, když byl doma, starala se o něj, bylo to náročné fyzicky i psychicky. Přitom kdo nic nevěděl, nic nepoznal. Nikoho neobtěžovala svých strachem, trápením ani vyčerpáním. Nesla svůj úděl, usmívala se tak, jak na to byli u ní lidé zvyklí. Tím ochraňovala i syny. Strašně jí pomohli bratři s rodinami. Všichni se zajímali o možnosti léčby po celém

světě. Zjistili, že existuje lék, díky kterému by mohla proběhnout transplantace. Táta napsal do Ameriky, že se chce přihlásit do zaváděcího programu. Odepsali, že projekt běží už i v Anglii. Sami si lék sehnali a táta byl oficiálně první pacient u nás, kdo ho dostal. Vybojovali tak do budoucna naději na život pro další desítky pacientů, kteří by jinak neměli šanci. Zbývala už jen maličkost. Najít dárce ledviny. Okamžitě se přihlásil strejda George, ale máma se rozhodla sama. Nebála se. Akorát jí byla před operací strašná zima. Na operačním stole leželi oba najednou, jen každý na jiném sále. Járovi bylo sedmnáct a byl to nejvážnější den jeho života. Čekání na výsledek trvalo tři dny, i když operace samotná trvala jen

několik hodin. Přišly mu nekonečné. Nebyl schopný vůbec nic dělat, jen ležel a hlavou se mu honily myšlenky. Báł se o oba rodiče. Přijeli strejdové ze Slovenska a jako překvapení i strejda George z Ameriky. Všichni byli pohromadě a vzali je do chrámu svatého Víta. Jednak aby se Jára s Matějem rozptýlili, ale především, aby se strejdové pomodlili. Jsou všichni věřící. Jára byl rád, přesto se spíš samotářsky uzavřel a stresem si kousal nehty. Strejda Viktor konečně volal do